



Den Gamle By rykker ud

Gorm Ruge

Året rundt bliver der banket, boret, penslet og analyseret i alle hjørner af Den Gamle By. Specialiserede medarbejdere er i gang med alle de opgaver og processer, der tilsammen udgør fundamentet, som museet står på. Men det er ikke kun på museet, at Den Gamle Bys eksperter er i gang. Hvert år rykker Den Gamle By også ud til opgaver uden for matriklen på Viborgvej. Ikke med blå blink og sirener, men med håndlag for gamle håndværksteknikker og erfaring med alt fra farveanalyse til kulturhistorisk indsigt. Kommunikationschef Gorm Ruge har talt med seks specialister fra hver deres felt om opgaver, de har løst forskellige steder i landet.

Lars Ørbæk Laursen har hænderne godt skruet på. I en og samme person er han både Den Gamle Bys billedskærer, bødker, skiltemaler, pilefletter, skærsliber og trædrejer. Det er evner og håndlag, som også andre har gjort brug af igennem årene.

Da Turbinehallerne i Aarhus for nogle år siden skulle have nyt byvåben på gavlen, fordi det gamle var pilråddent, kontaktede de Lars. Og sammen med en god kollega, som Lars har oplært, blev der snedkereret et nyt byvåben til gavlen i fyrretræ. Det skulle gerne holde de næste 100 år.

"Det er sjovt at være ude på opgaver. Og jeg synes også, vi har en forpligtigelse til at bruge vores færdigheder – også uden for Den Gamle By. Vi er et af de få steder, der stadig kan lave tingene efter de gamle traditionelle håndværksmetoder, det er der ikke mange, der kan," fortæller Lars.

Også da Aarhus Rådhus i 2007 skulle have malet de fine, men

At drive et museum som Den Gamle By kræver medarbejdere med specialviden og særligt håndlag. Disse evner bruges rundt i hele landet, når medarbejderne rykker ud.

meget slidte byvåben, der hang på Rådhuset, blev Lars kontaktet.

"Alt på rådhuset er jo lavet af Arne Jacobsen, så det var med stor ydmyghed, jeg gik til opgaven. Der var nærmest tale om en slags danefæ. Men opgaven blev løst, og alle var tilfredse. I 2011 kom kommunen så igen og bad mig tilføje to Aa'er i stedet for et bolle-å. Det var der ikke plads til, så jeg var nødt til at male det hele på ny. Det var en rigtig Aarhus-historie."

Anneken værner om fortiden for fremtidens skyld

Anneken Appel Laursen, der er museumsinspektør i Den Gamle By, er også en af de ansatte, der arbejder uden for museet. Ikke udstyret med hammer og sav, men med kuglepen og en bred kulturhistorisk viden. Anneken er nemlig udpeget som museets repræsentant i Kulturmiljørådet i Aarhus Kommune. Rådet er nedsat af byrådet og fungerer som et uvildigt råd, når der er byggesager, hvor der er noget kulturhistorisk eller bygningskulturelt på spil.

Billedskærer og altnuligmand Lars Ørbæk Laurson på arbejde i værkstedet. Lars er ad flere omgange rykket ud for at redde og forskønne Aarhus' byvåben.



Historiker og museumsinspektør Anneken Appel Laursen følger byggesager og lokalplaner for at sikre bevaringsværdier, hvis der skal rives ned og bygges nyt. Det er en opgave, som statsanerkendte museer har ifølge museumsloven.



"Det går kort og godt ud på, at vi skal være med til at sikre bevaringsværdier, som der står i museumsloven. Vores arbejde er at italesætte forhistorien. At værne om, at vi har historie i det fysiske rum, der kan medvirke til en historisk bevidsthed. Du kan sige, vi er historiens talerør," forklarer Anneken.

Annekens opgave i Kulturmiljørådet er at følge lokalplaner og byggesager i Aarhus og Favrskov. I de seneste år har der bl.a. været fokus på udviklingsplanerne for Sydhavnen, lukning af Psykiatrisk Hospital i Risskov og på Latinerkvarteret, det unikke kvarter, som i dag er vældig hipt, men rent faktisk er en del af det allerældste Aarhus.

På spørgsmålet om det ikke er en vanskelig post at være den, der skal argumentere mod nye store byggeprojekter med store visioner og økonomiske midler bag, svarer Anneken:

"Jo, vi bliver nogle gange skudt i skoene, at vi bare vil bevare det hele. Men sådan er det ikke, vi vil gerne at man bygger til, bygger ovenpå, så vi bevarer nogle tydeligere spor af, hvad vi kommer af. Og ja, vi kan godt komme til at lyde som nogle krakilere, men hvem skal ellers tale fortidens sag? Det er en sindssyg vigtig opgave!"

Erik søger slottets hemmeligheder

Tilbage i 2000 skrev bygningsarkæolog Erik Bjerre Fisker speciale om Nyborg Slot, hvor han sammen med to arkitektstuderende forsøgte at kortlægge slottets historie. Siden blev han ansat i Den Gamle By, hvor han har haft en hovedrolle i at skabe den moderne bydel. Når et hus er blevet nedtaget og flyttet, er det Erik, der sammen med kollegerne på Tegnestuen, omhyggeligt har stået for opmåling, registrering og nedpakning. Efterfølgende har han igen været med i dele af processen, når huset skulle genopføres.

I dag arbejder Erik igen med Nyborg Slot. Slottet er ved at gennemgå en større restaurering og udvidelse. Der bygges en moderne tilbygning, og samtidig er vestfløjen ved at få en tiltrængt håndværkerhånd, da træet er så råddent, at der er fare for, det falder sammen. Eriks opgave som bygningsarkæolog er at undersøge bygningen, hvilket der nu er særdeles gunstige vilkår for.

”Når der skal restaureres, så pilles der i bygningen. Så kan der komme spor frem, som jeg har mulighed for at opdage. Nu kan jeg



Bygningsarkæolog Erik Bjerre Fisker har haft en unik mulighed for at undersøge Nyborg Slots fysiske historie, imens slottet er under restaurering. Til daglig har han en hovedrolle i tilblivelsen af den moderne bydel i Den Gamle By.

for eksempel stikke hovedet ind i murværket og kigge nærmere efter, når håndværkerne har lavet et hul,” forklarer Erik.

For Erik har det været meget spændende at få fulgt op på sit speciale fra 2000, nu han har haft mulighed for at kigge nærmere på den blottede bygning.

”Der er bl.a. fundet spor af en tidligere bygning, efter der er åbnet. Det er vigtig viden at få fastholdt. Det kan være, der går 500 år, inden der igen er mulighed for at kigge nærmere på slottets historie,” fortæller Erik.

Nynne Raunsgaard Sethia sætter kulør på historiske genstande, så de får deres oprindelige farve tilbage. Den finurlige Smedens Bro i Aarhus har været en af opgaverne uden for Den Gamle By.

Nynne finder farverne

Hvem ringer man til, når man skal finde ud af, hvilken farve en gammel smedjærnsbro oprindeligt havde? Et godt bud er Nynne Raunsgaard Sethia, der siden 1999 har været med til at sætte kulør på Den Gamle By. Nynne er konservator med speciale i at lave farvearkæologiske undersøgelser. Foruden de mange undersøgelser, hun laver i Den Gamle By, så sker det også, at hun bliver kontaktet, når folk uden for museet har brug for hendes farverige ekspertise. Hun har bl.a. været på Nyborg Slot og på Centralværkstedet i Aarhus for at hjælpe med at finde tilbage til de originale farver i forbindelse med store restaureringer.



I februar 2019 blev Nynne kontaktet og spurgt, om hun kunne finde frem til de originale farver på Smedens Bro i Aarhus. Smedens Bro forbinder Janus la Cours Gade og Vestergade med Thorvaldsensgade hen over Aarhus Å og blev indviet tilbage i 1911. Broen er speciel, da den er udsmykket med dekorative mønstre, våbenskjold og fabeldyr på pillerne. Det er formodentligt første gang, at de oprindelige farver nogensinde er blevet undersøgt.

Men hvordan finder man ud af, hvad der var den originale farve på sådan en bro, som vej, vind og tidens tand har bidt hårdt i gennem årene?

"Ud fra et originalt foto, ser broen oprindeligt ud til at have været ensfarvet bortset fra våbenskjoldene, som havde forskellige kulører. Men det skal bekræftes ved de prøver, jeg har udtaget," forklarer Nynne og holder en lille transparent firkant i polyester frem med noget gråligt materiale inde i midten.

"Når jeg kigger i et mikroskop i 50-200 ganges forstørrelse, kan jeg se i farvelagene, at den er malet hele 12 gange siden 1911. Og nu skal jeg i gang med at finde frem til den oprindelige grå farve."

Nynnes opgave er netop at aflevere en farvekode og en rapport, der fortæller, hvad hun har fundet ud af med sine undersøgelser.

Om det udfarende arbejde fortæller hun:

"Der er mange forskellige bygninger i Den Gamle By, men det er også sjovt at komme uden for museet og løse opgaver. Det giver en variation, der er både sjov og lærerig i mit arbejde."

Torsten piller kirken fra hinanden

Det siges, at Torsten Meinert Johnsen kan lave alt i træ. Torsten har siden 2014 været snedker og møbelkonservator i Den Gamle By, hvor han har haft sine kyndige hænder på alt fra gamle barokmøbler i Møntmestergården til 70'er-inventar i 1974-kvarteret. Med speciale i gamle håndværksteknikker og materialer inden for møbelsnedkerfaget, udbedrer han nænsomt skaderne, så museumsgenstandene kan få nyt liv.

Torsten er også dygtig til at skille ting ad. Flere gange har Torsten været ude og pille kirker fra hinanden. Det vil sige, når altertavler trænger til en restaurering, så er det nødvendigt at tage dem ned del for del. Torsten har lige givet et tilbud på et større arbejde i Auning Kirke. Her skal altertavlen pilles ned sammen med prædikestol, lydhimmel og kirkebænke. En større opgave, der kommer til at tage flere uger, hvis Den Gamle By får opgaven.

Nogle gange kan det være nødvendigt at skille gamle smukke ting ad for at kunne restaurere dem ordenligt. Det ved snedker og møbelkonservator Torsten Meinert Johnsen, der flere gange er rykket ud for blandt andet at pille altertavler ned.

”Jeg starter med at tage bestik af altertavlen. Hvad kan skilles ad? Det meste er samlet med nagler og tappe. I det her tilfælde er altertavlen samlet af så store dele, at den ikke kan komme ud af kirken. Den er simpelthen sat op, inden kirken stod færdig, det er min teori. Derfor er man nødt til at restaurere den på stedet,” fortæller Torsten Meinert Johnsen.

Han forklarer, at det er godt solidt arbejde, han støder på, når han er ude og tage de gamle altertavler ned. Nogle gange er de nødt til at være fire mand for at løfte delene ned.

”Det er robust træ, og tavlerne er meget flotte på forsiden – ikke altid på bagsiden, hvor det er gået lidt hurtigere. Der er tale om meget flotte udskæringer og bemalinger af høj klasse. Virkeligt flot billedskærerarbejde. For mig er det sjovt at komme ud og prøve sådan nogle opgaver.”



Dorthe maler historien

Dorthe Kristensen Beaudhots har siden 2007 med erfarne strøg malet historien i Den Gamle By. De første to år arbejdede hun kun i Møntmestergården. I dag kan en arbejdsdag byde på alt fra maling af et stort plankeværk til små fine dekorationer.

”Jeg kan simpelthen lide det hele ved faget. Det handler om at forskønne. Det handler om at have interessen og hånddelaget og så turde gå i gang,” fortæller Dorthe.

Et hånddelag der kommer af mange års erfaring og uddannelse. Dorthe er oprindeligt uddannet håndarbejds lærer og blev senere bygningsmaler med efteruddannelse i illusionsmaleri.

Det er ikke kun i Den Gamle By, at Dorthe fører penslen med rolige bevægelser. Igennem årene har hun flere gange været ude og hjælpe til på projekter, der krævede en kyndig bygningsmaler med de historiske teknikker i håndleddene.

På Gammel Estrup i Auning var hun med til at sætte et kæmpe stykke stof på de mere end 50 kvadratmeter overvægge i grevin-

Dorthe Kristensen Beaudhots er bygningsmaler i Den Gamle By, når hun ikke er på eksterne opgaver. Foto: Asger Christensen.



dens elegante gemakker. Her måtte Den Gamle Bys systue også i gang, så rummet kunne føres tilbage til sin 1700-tals pragt.

Et andet af de arbejder, som Dorthe særligt husker, er orglet i Mariager Kirke. Det var et stort og fint barokorgel bygget af den franske orgelbygger Bernard Aubertin og hans 12-14 medarbejdere. De var to år om at bygge det. Da orglet stod samlet, skulle Dorthe med udgangspunkt i en dekoration på en prædikestol male orglet, så det lignede 1600-tals marmor. En opgave, der tog to måneder.

Om arbejdet uden for Den Gamle By fortæller Dorthe:

”Det er spændende at komme ud og snakke med nogle andre mennesker og se, hvordan de gør. Jeg oplever, at Den Gamle By har en høj anseelse, når vi arbejder andre steder, så det gør det jo sjovt at komme ud.”

Den Gamle By reaches out

Den Gamle By's specialized staff are at work all year round. But it is not only within Den Gamle By that they do their work. We have talked to six staff members who reach out and perform special tasks around the country. Woodcarver Lars Ørbæk Laursen has been out in the field several times to save and enhance the Aarhus city arms. Museum curator Anneken Appel Laursen monitors ongoing construction projects and local planning to ensure conservation values in Aarhus and Favrskov. Nynne Raunsgaard Sethia is a conservator specializing in conducting colour archaeology studies, and she works regularly on a variety of restoration projects where it is necessary to arrive at the original colours used. Construction archaeologist Erik Bjerre Fisker has investigated Nyborg Castle's physical history while the castle has been under restoration. Cabinetmaker and furniture conservator Torsten Meinert Johnsen has several times had the task of carefully dismantling altarpieces in various churches because they had to be restored. Painter Dorthe Kristensen Beaudhøt has wielded her brush in several projects around the country – among other things she has participated in painting a fine French Aubertin organ in Mariager Church.